

סיכום דו"ח מחקר: יוצאי החברה החרדית בשוק התעסוקה: האתגרים, תפיסת הערך ומענים אפשריים לשילוב בתעסוקה איכותית הילה בראל, יוצאים לשינוי, 2023

מחקר זה בוחן את השתלבותם של יוצאי החברה החרדית ("יוצאים בשאלה") בשוק התעסוקה בישראל. נקודת המבט המרכזית במחקר היא של היוצאים, כפי שעלתה בקבוצות מיקוד בהשתתפותם (עשרים וחמישה משתתפים, גיל ממוצע עשרים ושבע). בנוסף, המחקר מציג את נקודת מבטם של יועצי הכוון מעמותת יוצאים לשינוי, כפי שעלתה מניתוח של סיכומי מאה תהליכי הכוון תעסוקה ומקבוצת מיקוד שנערכה בהשתתפות שישה יועצים.

ממצאי המחקר קוראים תיגר על ההנחה שיוצאי החברה החרדית יכולים להשתלב בשוק התעסוקה בטבעיות וללא סיוע מיוחד. הממצאים מחזקים את העמדה שלפיה יש צורך לסייע ליוצאים באופן אקטיבי, בעיקר בכל הקשור למעבר מעבודה זמנית ולא מקצועית לעבודה איכותית.

החלק הראשון של ממצאי המחקר עוסק באתגרי התעסוקה של יוצאי החברה החרדית. חלק זה מצביע ראשית על הגורמים ונסיבות הרקע לאתגרים הכוללים התמודדות עם תפיסות שהוטמעו בקרב היוצאים באשר לעולם העבודה ולכסף בחברה החרדית למשל ההבחנה בחברה החרדית בין עבודות מסוימות שמכבדות את בעליהן לבין עבודות פשוטות שאינן זוכות להערכה; היעדר מודלינג תעסוקתי שמשמעו חשיפה מצומצמת לשוק העבודה בסביבה הביתית והחברתית המשפיע על בניית חלומות תעסוקתיים ומייצר חוסר היכרות עם שוק העבודה והאפשרויות שהוא מציע והיעדר חיבור אישי לכיוון מקצועי כלשהוא וכמובן מחסור בלימודי ליבה המייצרים פערים מקצועיים משמעותיים בכניסה לשוק העבודה.

סוגי האתגרים שהיוצאים מתמודדים איתם כוללים אתגרי ידע, פערי תרבות, התמודדויות נפשיות ורגשיות ואתגרים כלכליים: אתגרי הידע כוללים שאלות באשר למקצועות השונים קיימים, מה הם דורשים ומהי הדרך להגיע אליהם, ידע בנוגע לתהליך חיפוש העבודה, למשל כתיבת קורות חיים והכנה לראיונות וידע באשר לזכויות בעבודה – החל מחתימת חוזה עבודה, דרך חוקי עבודה וכלה בתנאים סוציאליים. פערי התרבות משפיעים על הטמעות חברתית במקומות העבודה ונובעים מהרקע השונה, מחוויות חיים שונות ומפערים בהיכרות עם התרבות הכללית. ההתמודדות עם השתלבות בשוק העבודה מתרחשת בשילוב עם שאר אתגרי היציאה, הכוללים במקרים רבים גם התמודדות נפשית-רגשית ולכן גם הם מהווים אתגר בשוק העבודה וכן אתגרים כלכליים שבמקרים רבים לא מאפשרים ליוצאים להפסיק לעבוד או להפחית את שעות העבודה כדי להשקיע את הזמן בלימודים שיקדמו אותם לעבר עבודה איכותית יותר.

השלכותיהם של האתגרים הללו הן עבודה במשרות שדרישות הסף בהן נמוכות, היעדר תכנון מוקדם של בחירות תעסוקתיות, ריבוי מעברים בין עבודות וקושי בבחירת כיוון מקצועי. לכאורה, ניתן היה לחשוב שהיציאה מהחברה החרדית תאפשר ליוצאים להשתלב בחופשיות בעולם התעסוקה, אך האתגרים השונים שעולים הופכים את משימת ההשתלבות למורכבת משנדמה.

החלק השני של ממצאי המחקר עוסק בתפיסת הערך של היוצאים בשוק העבודה. בבחינת המאזן בין החוזקות לחולשות שהיוצאים מגיעים איתן לשוק התעסוקה עולה כי **היוצאים מודעים לחולשותיהם ולחסרונותיהם, אך כשהם מתבוננים בעצמם דרך עיני המעסיק הם יודעים להצביע על יתרונות וחוזקות רבים.** היתרונות שהיוצאים רואים בעצמם קשורים לדרך שעברו ולמה שהיא מעידה עליהם וכוללים תכונות כמו אומץ, יצירתיות, נחישות, מוטיבציה, תושייה, מחויבות, יכולת למידה גבוהה, דרייב פנימי להצלחה, יכולת ללכת נגד הזרם, שאילת שאלות, חיפוש אחר משמעות חלופית שיכולה לבוא לידי ביטוי גם בחיפוש תעסוקה משמעותית, תחושת חופש פנימית ונאמנות לעצמך, התבוננות עמוקה יותר על החיים, הבנת מורכבויות וחיבה עצמאית. תכונות ומאפיינים אלו עשויים להיות יתרון במגוון רחב של מקצועות, בעיקר כאלו הדורשים יכולת חשיבה, העזה ויצירתיות, משום שהם מקדמים חדשנות, הנדרשת בשוק העבודה בתחומים רבים.

אחד המאפיינים המעניינים שהיוצאים מגדירים כיתרון הוא רגישות גבוהה יותר לאחר, שנבעת מחוויית השונות שהם חוו בחברה החרדית. חוויה המסייעת להם כיום לראות אנשים אחרים השונים מהשאר. יתרון נוסף הוא היכרותם המעמיקה עם החברה החרדית, שמשמשת ערך נוסף בשוק העבודה. היכרות זו מאפשרת גם ידע, גם שפה וגם גישה לחברה החרדית ואפשרות לעבוד עם חרדים בממשקי עבודה מגוונים – כעמיתים, כלקוחות, כספקים.

במיפוי סוגי החסרונות והיתרונות שהיוצאים מצביעים עליהם עולה כי החסרונות הם בעיקרם מקצועיים (למשל אנגלית) או כאלו הקשורים להתמודדויות במעבר אל החברה הכללית, המאפיינות את התקופה של תחילת תהליך היציאה, כך שהם זמניים, ואילו היתרונות כוללים מאפיינים אישיותיים ויכולות ומיומנויות שנרכשו או חודדו בתהליך היציאה, כך שהם קבועים. הבחנה זה עשויה לתרום להגדרתם של היוצאים כאוכלוסיית גיוון זמנית, בשונה מרוב אוכלוסיות הגיוון האחרות.

בחלק השלישי מובאת סקירה של מענים שונים שהעלו היוצאים ויועצי ההכוון, שעשויים לסייע לשילובם התעסוקתי המיטבי של יוצאים, והם כוללים מענים הנדרשים מטעם הממשלה וקובעי המדיניות, מענים מצד עמותות וגופים מסייעים ומענים מטעם המעסיקים הישירים.